

MALMÖ HÖGSKOLA

Barock – betyder det bra rock?

Normer i Unga Musik i Syds utbudskatalog

Camilla Löf & Ylva Holmberg

Innehållsförteckning

Barock – betyder det bra rock?	1
Normer i Unga Musik i Syds utbudskatalog	1
Innehållsförteckning	2
Bakgrund	3
<i>Syfte och frågeställningar</i>	3
Metod	4
<i>Urval och genomförande</i>	4
<i>Etiska aspekter</i>	5
<i>Normkritisk analys</i>	5
Resultat	6
<i>Pedagogisk kontext</i>	6
<i>Genus</i>	8
<i>”Annorlundahet”</i>	9
<i>Ålder</i>	10
<i>Förväntningar på musik</i>	11
<i>Musikens egenvärde - upplevelsen</i>	12
<i>Hur låter det?</i>	13
Några poänger att ta med sig i framtida arbete med katalogen	14
Referenser	14

Bakgrund

UNGA Musik i syd är en del av Musik i Syds verksamhet med särskilt fokus på barn och ungdomsverksamhet. Målgruppen har möjlighet att ta del av ett stort antal musikupplevelser under varje läsår. I huvudsak är det dock förskollärare och lärare som beställer in akterna till förskolor och skolor.

Musik i Syd har på ett övergripande plan ambitionen att ge människor tillgång till skapande och levande musikupplevelser. Det är ett kulturpolitiskt uppdrag och en del av en aktiv kulturpolitik med målet att göra levande musik tillgänglig även utanför de större städerna. På så vis vill verksamheten underlätta för alla intresserade att uppleva musik, dans eller musikdramatik, som publik eller som utövare.

Mot denna bakgrund är det viktigt att ställa frågan huruvida utbudet öppnar för en syn på musik som är tillgänglig för alla, oavsett kön, ålder och social bakgrund? Under de senaste åren har organisationen satsat på att göra genus till ett perspektiv som genomsyrar hela verksamheten. Detta har gjorts bland annat genom att utforma akter i utbudet som har detta specifika fokus, samt genom fortbildning av personal.

Med utgångspunkt i föreliggande studie av normer i UNGA Musik i syds utbudskatalog, är avsikten att ytterligare utveckla såväl verksamheten som kommunikationen av utbudet så att musik verkligen görs tillgänglig för alla.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att utifrån den tänkta målgruppens perspektiv analysera UNGA Musik i Syds utbudskatalog 2015. Ur syftet har följande frågeställningar vuxit fram:

- Vad i katalogen väcker särskilt intresse?
- Vilka normer om barn och musik görs gällande i barnens tolkningar av innehållet i utbudskatalogen?
- Vilka normer om barn och musik görs gällande i lärarnas tolkningar av innehållet i utbudskatalogen?

Metod

Resultatet baseras på fokusgruppsamtal med barn och lärare i förskola samt skolans år F-2. Studien är kvalitativ, vilket innebär att vi visar på kvaliteter i det insamlade materialet snarare än generaliserbarheter. Viktigt att notera är också att studien är en förstudie till ett kommande och mer omfattande utvecklingsarbete och därför är liten till sin omfattning. Vi aktar oss därför för att dra alltför kraftfulla slutsatser. Däremot menar vi att underlaget är tillräckligt för att ge en fingervisning om vilka normer som görs gällande i enskilda pedagogers och barns tal om bilder och innehåll i utbudskatalogen.

Urval och genomförande

För att underlätta arbetsgången har ett så kallat bekvämlighetsurval gjorts, i detta fall via forskarnas kontaktnät. Detta urval har möjliggjort ett snabbt tillträde till barn och lärare/förskollärare. Såväl förskolan som skolan är belägna i en mindre ort inom Musik i syds distrikt. Inom båda verksamheterna har lärarna varit förtrogna med UNGA Musik i syd och det utbud som finns att tillgå.

Sammantaget har tre fokusgruppintervjuer och en enskild intervju genomförts:

- Barn i förskola (3 st)
- Förskollärare (2 st)
- Elever i skolans år F-2 (7 st)
- Lärare i skola (1 st)

Varje intervju tog mellan 20 och 30 min och genomfördes på skolan/förskolan. Fokusgrupperna och den enskilda intervjun hade samma form: Utifrån katalogen har barnen och pedagogerna fått samtala om bilderna och katalogens utbud. De fick bläddra i katalogen och kommentera fritt. För att fördjupa samtalet ställde vi följdfrågor, som exempelvis:

- Hur tror du att det låter?
- Blir du sugen att gå på den konserten?

För att ytterligare bredda det empiriska underlaget på skolan lämnade vi en katalog i personalrummet med instruktioner till personalen att skriva sina tankar på post-

itlappar och sätta dem intill respektive akt i utbudet. Detta material kom att omfatta en handfull kommentarer, som lagts till resultatet av intervjun med läraren i grundskolan.

Etiska aspekter

Alla medverkande informanter har *informerats* om studiens syfte och haft möjlighet att avbryta om så önskats. Föräldrarna till medverkande barn har skrivit under *samtyckesblankett* och fått information om att *nyttjandet* av uppgifter endast kommer att vara i samband den normkritiska analysen. Alla namn är fingerade vilket gör att även *konfidentialitetskravet* utifrån Vetenskapsrådets fyra krav är uppfyllt (Gustavsson; Hermerén & Peterson, 2005).

Normkritisk analys

Samtalet har att dokumenteras med audioinspelning. Ljudupptagningarna av intervjuerna har transkriberats i sin helhet. Analysen har gjorts utifrån en normkritisk ansats, vilket innebär att vi studerat vilka normer som framträder i barnens och lärarnas tal om katalogen och dess innehåll.

Normkritik är i detta sammanhang att "trubbla" normer, för att använda Judith Butlers uttryck (2006). En norm brukar ofta liknas vid en oskriven regel, en slags definition av vad som uppfattas som " normalt " i ett visst sammanhang. Ja, vi sätter " normalt " inom citationstecken eftersom vi på så vis vill markera att normer inte är fasta och givna, utan de skapas och omskapas i sociala sammanhang. Det är alltså vi människor som konstruerar och upprätthåller normer – eller bryter mot dem.

Med en normkritisk analys är det möjligt att synliggöra vilka normer som genomsyrar ett visst sammanhang, eller en viss situation. Varje situation kan sedan sättas i ett större sammanhang, och till exempel förstås som delar av strukturer i samhället. Relationen mellan identitet och struktur är enligt denna utgångspunkt väldigt tätt sammanvävda: samhällsstrukturer upprätthålls (eller bryts) av individer och individers identiteter och handlingar skapas i samspel med de normer som genomsyrar samhällseliga strukturer. Normer kan vara både möjliggörande och begränsande för individer och grupper av människor. Vissa normer främjar demokrati och likvärdighet, medan andra marginaliserar och begränsar vissa människors möjligheter.

Genom att analysera vilka normer som genomsyrar UNGA Musik i syds utbudskatalog, eller snarare vilka normer som framträder i barns och lärares tal om bilder och texter i katalogen, erbjuds också en möjlighet att utveckla utbudet och kommunikationen av utbudet för att det ska vara i linje med organisationens mål om att erbjuda kulturupplevelser för alla.

Genus, ålder och "annorlundahet" är exempel på kategorier som framträtt i det insamlade materialet. Dessutom har musikens egenvärde och informanternas förväntningar på musik lyfts fram som egna kategorier. Även den pedagogiska kontexten, framträder tydligt i lärarnas tal om utbudet.

För att ge en vidare kontext till de kategorier som framträtt i informanternas tal om utbudet har en översiktlig analys av bilder och texter i katalogen. Detta har exempelvis omfattat antal kvinnor respektive män som medverkar i akterna i utbudet i relation till vilken målgruppen är för respektive akt och hur musikerna representeras.

Resultat

I följande avsnitt presenterar vi resultatet av intervjuerna med utgångspunkt i de kategorier som framträtt i intervjuerna. Vi börjar med den pedagogiska kontexten och går sedan in lite kort på de olika normer om genus, ålder och "annorlundahet" som synliggjorts i talet om utbudet. Avslutningsvis belyser vi talet om musiken – både dess egenvärde och informanternas förväntningar på den.

Pedagogisk kontext

Lärarna synliggör den pedagogiska kontexten genom att peka på verksamhetsnära dimensioner som till exempel *arbetsätt*. Det verkar finnas en önskan om produktioner/akter där läraren på ett enkelt sätt ser möjligheter att antingen förbereda eller arbeta vidare med innehållet:

Peter och vargen är ju en saga man kan arbeta vidare med i alla åldrar. Så den skulle kunna passa hela spannet. Sagor som dramatiseras är alltid bra. Att man kan göra saker av det. Att man kan arbeta vidare med det i svenskan till exempel. Att man kan som ha det i ett tema, att det blir mer av det. Inte enbart en happening. (Lärare om Peter och vargen)

Lärarna tillskriver innehållet och budskapet stor betydelse. De väljer bland akterna i utbudet och talar om vilka de hade önskat att barnen fick uppleva. De akter de fastnar för erbjuder alla ett innehåll som de tolkar det som att barnen behöver:

Vi har haft mycket ljud under inskolningen, många ledsna barn. Det handlar om att sänka volymen. När barnen varit höga så blir vi också höga. Jag känner att det är något vi behöver arbeta med, det här med ljud. (Förskollärare om Tone & Ljudit)

Lärarna väljer med andra ord kulturupplevelser som inte enbart berikar musikaliskt, utan som också kan tillföra något till det värdegrundsarbete som de dagligen står inför. Ljudvolym, delaktighet, att dela med sig, vänskap och att se varje barn är sådant som pedagogerna lyfter fram:

Det känns som ett bra koncept. Att hitta varje barns inre stjärnglans. Det är ju det man strävar efter. (Lärare om Stjärnjazz)

Från lärarnas sida verkar det också finnas en ambition att bredda barnens lyssnande, att erbjuda dem olika musik. Det finns alltså en uppfattning om vad det är som de "behöver" och därmed en tro om att barnen inte "får allt" i hemmet:

Jag tycker om olika sorters musik, det tycker jag är nyttigt. Att lyssna på sådant som de inte i vanliga fall lyssnar på. (Förskolepedagog om Stjärnjazz)

Något som också verkar uppmärksammas inom den pedagogiska kontexten är akter där bilderna visar att barnen får vara med och prova på:

Där ser man att de gör något att de skapar. (Förskolebarn om Zimba marimba)

Det ser ut som om de gör något roligt, de snurrar runt. (Barn i F-1 om Spektakel)

Alla bilder väcker dock inte samma lust att prova på:

Det är bara en massa barn som ligger där och gör ingenting. (Barn i F-1 om Solisten)

Uttalandet ovan ska förstås utifrån sitt sammanhang. Bilden föreställer barn som gör en avslappningsövning till en saga med klassisk musik. En annan akt väcker associationer till yoga:

- Är det yoga?
- Verkar det intressant?
- Nä.
- Mediterar de?

- Ja, man ber ju till gud när man är i japan.

(Barn i F-2 om Shanti och Shakti)

Som vi har visat är den pedagogiska kontexten central för framförallt pedagogernas tal om utbudet. De intresserar sig särskilt för akter som på ett eller annat sätt kan kompensera deras uppdrag i allmänhet och värdegrundsuppdraget i synnerhet. Barnen intresserar sig mer för bilder som signalerar att de ska få prova-på någonting nytt.

Genus

Normer om genus gjordes endast gällande vid ett par tillfällen under intervjuerna. Vid ett tillfälle fastnade en av lärarna för en bild, där hon inte kunde avgöra huruvida personen var en man eller kvinna. Det säger i sig inget om hur läraren ser på manligt och kvinnligt, men dock desto mer om hur betydelsefull genus är som kategori i samhället.

I intersektionen, det vill säga korsningen, mellan genus och musik blir föreställningar om män och kvinnor (som musiker) synliga. Nedan ser vi ett exempel på hur barnen talar om kön i samband med en bild som de associerar till rockmusik:

- Finns det ingen med rock? Rock är den bästa musik jag vet.
- Rockkillar.
- De ser coola ut. Både roliga och konstiga.

(Barn i år 2 om Six drummers)

Det finns alltså rockkillar, enligt barnen, men finns det rocktjejer? Trots att det finns en tjej på bilden så kommenteras inte just det. Däremot kommer det en annan kommentar om tjejer i relation till rock:

Jag vet en bra rocktjej, hon är bättre än Kiss. Men vissa är för rockiga för mig. (Barn i år 2)

Även om genus endast nämndes explicit vid ett fåtal tillfällen under intervjuerna visar vår analys att såväl utbudet som talet om utbudet genomsyras av stereotypiska föreställningar av manligt och kvinnligt. Det är kvinnor i 12 av de 14 akter som riktar sig till förskolan. På bilderna är kvinnorna oftast i fokus och många av dem har olika attribut som kattnäsor och roliga hattar. Kvinnorna representeras förvisso som musiker, men framstår minst lika mycket som sagokaraktärer. I förskoleakterna syns männen

ofta i bakgrunden med sina instrument, eller som del av en ensemble. Bland de akter som riktar sig till skolan är männen fler och har mer framträdande roller.

Den sammantagna bilden av män och kvinnor som musiker slår med andra ord an en mer samhällsövergripande bild av genus både i relation till musik och till en pedagogisk kontext. Mot denna bakgrund är det alltså inte så konstigt att barnen talar om utbudet i termer av rockkillar.

”Annorlundahet”

Ibland kan det finnas något exotiskt i synen på musik och kultur, vilket träder fram tydligt i både barnens och lärarnas tal om bilder och innehåll i utbudskatalogen. Viss musik och vissa bilder uppfattas som något spännande och lockande.

- Spännande för det är om en annan kultur (lärare om Indiskt)

Läraren pekar på en bild på en dansande person under rubriken ”Indiskt”. Hon beskriver det som ”annorlunda”, vilket kan tolkas som att det är en akt som erbjuder en glimt in i något som skiljer sig från vad hon antar att barnen är vana vid att möta. Barnen, däremot, förhåller sig lite mer neutralt till just den akten:

- Indiskt, ja det är både kul och okul. (Barn i år 2 om Indiskt)

Barnen lockas dock också av sådant som de uppfattar som annorlunda:

- De har olika näsor som vi inte har.

- De har roliga mössor. Såna mössor har inte vi.

- Jo, det har jag.

(Förskolebarn om Tone och Ljudit)

Barnen noterar alltså det annorlunda – det som skiljer dem från personerna (eller karaktärerna) på bilderna:

Kul med kläder med moln. Jag har inga kläder med moln. (Förskolebarn om Kom kompis)

Som vi kan se synliggörs normer som avgör vem som är del av ett ”vi” och vem som är ”annorlunda” både i lärarnas och barnens tal om utbudet. Vi skiljer ut oss från ”de andra” genom kläder och utseende.

Än mer intressant blir frågan om "annorlundahet" i relation till musikgenres i utbudet. I vår översiktliga analys av bilderna i katalogen blev det tydligt att se en mångfald av människor med olika bakgrunder och stilar. Utbudet rymmer också olika musikgenres i syfte att bredda barns och ungas möjligheter att uppleva olika sorters musik.

En viktig fråga att ställa för att fördjupa diskussionen om mångfald ytterligare, är om mångfalden genomsyrar hela utbudet, eller om vissa personer görs till representanter för vissa musikstilar och vissa instrument? Görs vissa musikgenres exotiska – och görs därmed också vissa människor exotiska och "annorlunda"?

Ålder

I intervjuerna blir det tydligt att både barn och lärare "gör ålder" med hjälp av musik. De använder alla musiken som en åldermarkör, på så vis att de betonar vilken musik som passar till vilken ålder:

- Det ser mest ut som bebisar.
- Det är inte så intressant för er eller?
- Nä.

(Barn i år F-1 om Världens vaggvisor)

Barnen, framförallt de som går i grundskolans första år, ger starkt uttryck för att inte vilja höra musik för bebisar. Musiken används här av barnen som ett sätt att ta avstånd från en viss ålder eller tid i livet, nämligen bebistiden. Även barnen i tvåan poängterade att viss musik var för yngre barn, nämligen de akter som illustrerades med teckningar eller andra animerade figurer:

Lite barnmusik. (Barn i år 2 om Stjärnjazz)

De lite äldre barnen intresserade sig mer för bilder på musiker med instrument, och då särskilt gitarrer, vilket vi tolkar som att de markerar sin ålder. De markerade också sin ålder genom att avfärda vissa andra akter, som de associerade med vuxna:

Det är för vuxna (Barn i år 2 om Musikhögskolan flyger)

Det är inte bara barnen använder musiken för att markera sin ålder, eller för att ta avstånd från en tid i livet. Även lärarna gör ålder under intervjuerna. De gör emellertid inte sin egen ålder, utan etablerar och upprätthåller normer för vad som är passande för barn i olika åldrar, eller vad barn i en viss klass hade tyckt om. Ett exempel var Amerikaresan, vars bild barnen i såväl förskolan som grundskolan avfärdade som orealistisk och knasig. De var inte alls intresserade av att se den föreställningen. Läraren å andra sidan, menade att det visst var en föreställning som passade barnen:

- Tvåorna tycker att den är för tramsig. Men där är ett pedagogiskt innehållsperspektiv, ett lärande. Men jag tror att tvåorna hade tyckt den var rolig om de hade fått se den. (Lärare om Amerikaresan)

Förväntningar på musik

Normer som framkommer som kan kopplas till musik handlar om förväntningar på musik och om musikens egenvärde. I bläddrandet i katalogen lös ibland förväntningar på musik igenom. Till exempel ger bilden på en gitarr vissa förväntningar, som vi har tolkat också hänger samman med ålder.

- Jag gillar gitarr. (barn, f-1 om Emma Nordenstams bästa barnlåtar)

Även blåsinstrument verkar föra med sig vissa förväntningar.

- Blåsinstrument kan låta lite tråkigt (barn i åk 2 om Peter och vargen)

Ett av de lite äldre barnen som kan läsa, läste barock och associerar vidare till det som hen känner till:

- Barock, är det bra rock eller? (barn i åk 2 om Barock)

Förväntningarna på musik kan ju handla om många saker

- Att barnen gillar vissa ljud
- att barnen är van eller ovan vid viss musik
- att barnen kan ha tidigare bra och trista erfarenheter av instrument

En av lärarna har stor erfarenhet av tidig musik, både som konsument och producent. Denne lärare lyfter också fram tidigare erfarenheter som något avgörande för val av en akt:

- Ja, den tilltalar mig den låter väldigt kul, jag har ju ett intresse av den tidigare musiken,. Har hört dem, de är bra. (Barn i Fö om Barock)

Musikens egenvärde - upplevelsen

Lärarna pratar om innehållsliga aspekter, så som till exempel huruvida en pinne är min eller din och att vara vänner. Det är dock sparsmakat när det gäller kommentarer som berör musiken som egenvärde, alltså att barnen förväntas lära något med och genom musik om musik. En lärare kommenterar dock:

- Just för musikens skull, då är Peter och vargen bra, för då får de en presentation av instrumenten och en titt in i den klassiska musiken som ju barnen kanske inte möter annars. Sagan kanske bygger över den klyftan som man inbillar sig finns. (barn i fö om Peter och vargen)

Den inbillade klyftan som omnämns här vore intressant att fördjupa sig i. Finns den klyftan – eller är den inbillad? Om den nu finns – vad innebär den klyftan. Många av dagens barn har ju genom till exempel Disneyfilmer hört mycket av den ”klassiska genren”.

- Det blir lätt att man fastnar i melodifestivalen på youtube. Vi är dåliga på att erbjuda barnen annan musik. (barn i fö, om Peter och vargen)

Kanske kan vi säga att vi tar för givet att barn har en begränsad musiksmak och musikkunskap. Att de inte hör något annat än Idol och melodifestivalen. Det hör också samman med att man vill erbjuda barnen något annat, något alternativt. Då är det inte musikens egenvärde, utan kanske snarare en kulturell fostran, att de tycker att barnen behöver höra något annat. Kanske upplever man att barn ”fattas något”

Detta är intressant i relation till att de flesta barnen som vi pratade med la märke till en bild som egentligen inte ingår i utbudet, nämligen bilden på riksfinalen i musik direkt.

- Lamporna lyser och det är olika färger. (barn i fö om Musik direkt)

Själva upplevelsen verkar också tilldragande, att få gå på konsert tillsammans med andra.

- Den där, för det är så mycket folk. (barn i f-1 om Musica Vitae)

Det finns en önskan om att gå på konserter, alla genrer verkar dock inte lika populära.

- Det där är nog opera. (barn)

- Vill ni gå på det? (vuxen)

- Opera? nä inte det är för tjugigt. (barn om Sjunga)

Hur låter det?

För barnen och pedagogerna verkar det svårt att bilda sig en uppfattning om vilken typ av musik man ska få vara med om att lyssna på. En av lärarna påpekar att det var väldigt mycket enklare att välja efter delaktighet i utbudsdagarna. Barnen de associerar lite vidare skulle man kunna säga...

- Vad tror ni att det är för musik?

- Vet inte.

- Om himlen kanske. Men det går inte att säga hur musiken låter. Det låter som himlen. (barn i f-1 om kom kompis)

- Man vet liksom inte vilken musik de spelar. Man ser bara en panda. (barn i åk 2 om Panda resan)

- Hur låter det?

- Kanske båtmusik. Låter lite vågigt. (barn i f-1 om Americaresan)

Några poänger att ta med sig i framtida arbete med katalogen

- Den pedagogiska kontexten styr. Man tar hänsyn till vidare arbetssätt och innehåll som moralfostran.
- Utbudets prova-på akter kan ses som kompenserande.
- Normer om genus och "annorlundahet" är märkbara i utbudskatalogen, men snarare implicit än explicit. Man kan fråga sig, eftersom vi inte pratar om det, vad händer med synen på vem som kan vara vilken sorts musiker. Vilka konsekvenser kan det få samhälleligt om vi inte bryter de normerna.
- Vuxna pratar om att erbjuda det alternativ, men samtidigt att de helst beställer sådant som barnen är bekanta med.
- Musikgenre och instrument är en tydlig markör för både barn och vuxnas görande av ålder.
- Lärare söker efter lärandeaspekter, medan barnen söker upplevelse.
- Svårt att, genom bilderna i katalogen, bilda sig en uppfattning av hur musiken kommer att låta.

Referenser

Butler, Judith (2006). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity* (Second edition). London: Routledge.

Gustavsson, Bengt; Hermerén, Göran & Peterson, Bo (2005). *Vad är god forskningsed? Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm: Vetenskapsrådet.